

OIKONOMIKH KAI KOINONIKH ZOH

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΩΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

‘Υπὸ τοῦ κ. Ι. Α. ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗ

Καθηγητοῦ τῆς Α.Β.Σ.

Μέχρι πρό όλίγων έτών ο έλληνικός τουρισμός εύρισκετο άκομη εἰς ύποτυπώδη κατάστασιν. Έαν έξαιρεσή κανεὶς όλιγα εύπρεπή ξενοδοχεῖα καὶ ἐλαχίστους τουριστικοὺς δρόμους, αἱ τουριστικαὶ μαὶς ἔγκαταστάσεις, τὰ συγκοινωνιακά μαὶς μέσα καὶ αἱ λοιπαὶ διευκολύνσεις ήσαν ἀπὸ ἀπόφεως ἀριθμοῦ καὶ ποιότητος πολὺ καθυστερήμενα. Ή γεωγραφικὴ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἐδημιούργει καὶ ἔξακολουθεὶ ἀκόμη νὰ δημιουργῇ προβλήματα κόστους ταξιδίου, ἀποθαρρύνοντα τὰς μετρίου εἰσδοήματος μάζας τῶν σημερινῶν περιηγητῶν τοῦ λεγομένου «κοινωνικοῦ τουρισμοῦ». Ή φόμη τῆς Ἑλλάδος ὡς τουριστικοῦ τόπου, ή δοποία διὰ τὰς λοιπὰς μεσογειακὰς χώρας τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ὑπῆρχεν ἀπὸ αἰώνος καὶ πλέον καὶ ή όποια δόδηγεῖ τοὺς περιηγητὰς καὶ δημιουργεῖ τὴν τουριστικὴν παράδοσιν, ήτο σχεδὸν ἀνύπαρκτος διὰ τὰς μεγάλας μάζας τοῦ πληθυσμοῦ τῶν ξένων χωρῶν. Αἱ πολεμισχεδὸν περιπέτειαι τῆς χώρας μαὶς κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν καθίστων τὴν χώραν καὶ περιηγεῖσαι τῆς χώρας μαὶς κατὰ τὴν τελευταίαν πεντηκονταετίαν καθίστων τὴν χώραν μαὶς ἐλάχιστα ἐλκυστικὴν διὰ τοὺς περιηγητάς. Αἱ δοικητικαὶ διατυπώσεις ἐλέγχου διαβατηρίων, ἀποσκευῶν, συναλλάγματος κλπ., ἀπεθάρρυναν τοὺς ἐπισκέπτας τῆς χώρας μαὶς καὶ ἀπέτελουν σοθαρόν στοιχείον δυσφημίσεως.

Εἴς ἄλλου, τὸ ἐπίσημον Κράτος δὲν εἶχεν ἀκόμη ἀντιληφθῆ τῇ οἰκονομικῇ υπηρεσίᾳ τοῦ τουρισμού, ὡς οὐσιώδους παράγοντος τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας μας. Μὲ δόλον τὸν σεβασμὸν πρὸς τὰς ήρωϊκὰς πράγματι προσπαθείας τῶν πρωτοπόρων τοῦ Ἑλληνικοῦ τουρισμοῦ, πρέπει νὰ διαπιστωθῇ ὅτι τὰ διατιθέμενα ἑκάστοτε χρηματικά κεφαλαια διὰ τὴν τουριστικὴν διαμόρφωσιν τῆς χώρας μας ήσαν σχέδιον μηδαμινὰ καὶ ἐπομένως ἡ ἀπόδοσις τῶν προσπαθειῶν ἔκεινων ἦτο κατ' ἀνάγκην ἀσήμαντος. Δὲν εἶχεν ἀκόμη κατανοηθῆ γενικῶς ὅτι ὁ τουρισμὸς εἶναι μία ἐπιχείρησις, διὰ τὴν ἀνθησιν τῆς ὧδοις δὲν ἀρκοῦν οἱ λόγοι, ἀλλὰ χρειάζεται χρῆμα, δργάνωσις καὶ ἐργασία. Οὔτε μὲ νόμους, οὔτε μὲ ἐγκυκλίους δημιουργεῖται ἡ τουριστικὴ κίνησις εἰς χώραν τουριστικῶς ὑποανάπτυκτον, ὡς ἦτο ἡ 'Ἑλλὰς μέχρι πρό τινων ἐτῶν.

‘Η πρώτη και άποκριά ή μόνη μέχρι σήμερον συστηματική και εμπρακτική απάντηση στη προγράμματος τουριστικής άναπτυξεως συνεπάθη έν ‘Ελλάδι κατά την διάρκειαν της Κατοχής ύπό μικράς ομάδος ιδιωτών. ‘Η μελέτη αυτή απετέλεσε την βάσιν δλων τών μετά τὸν β' Παγκόσμιον πόλεμον προσπαθειών και ένεσωματωθή εις τὰ ἐπίσημα τουριστικὰ προγράμματα ἀπό τοῦ 1946 και ἐφεξῆς. Μόλις ἀπὸ τοῦ ἔτους 1950 — 51 και χάρις εἰς τὴν κατανόησιν, τὴν ἐπιδειχθεῖσαν ἐκ μέρους τῆς ‘Αμερικανικῆς Ἀποστολῆς, διετέθησαν κεφάλαια και κατεσκευάσθησαν τὰ πρώτα συγχρονισμένα κρατικὰ ξενοδοχεῖα τοῦ Ναυπλίου, τῶν Δελφῶν, τῆς Μυκόνου, τῆς Καστοριάς κλπ. Παραλλήλως, βεβαίως, ἐγίνετο ή ἀνασυγκρότησεως. ‘Η νομισματική άναπτροσαρμογή τοῦ 1953, χάρις εἰς τὴν ὁποίαν ή ‘Ελλάς κατέστη

μία τῶν εύθυνοτέρων χωρῶν τοῦ κόσμου καὶ χάρις ἐις τὴν ὅποιαν κατηργήθησαν οἱ συναλλαγματικοὶ περιορισμοί, ἀπετέλεσε τὴν πρώτην μεγάλην ὕθησιν, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς τουριστικῆς μας κινήσεως.

Δέον δῆμος νὰ ἀναγνωρίσθῃ ὅτι ἡ σοβαρωτέρα κρατικὴ μέριμνα καὶ ἡ πλήρης ἐπίγνωσις τῆς σημασίας τοῦ τουριστικοῦ παράγοντος ἔξεδηλόθη μόλις ἀπὸ τοῦ 1957, ἥτοι, μόλις ἀπὸ τετραετίας, διὰ τῆς διαθέσεως σοβαρῶν κεφαλαίων ἐκ τοῦ κρατικοῦ προγράμματος ἐπενδύσεων καὶ διὰ τῆς ὑπὸ τὸν ἄμεσον κυβερνητικὸν ἐλεγχον συστηματικῆς καὶ εἰς μεγάλην κλίμακα ἐπεκτάσεως τῶν τουριστικῶν μας ἔγκαταστάσεων. Ἐπίσης ἐσχάτως μόλις ἀνεγνωρίσθη ἡ ἀνάγκη εὐρείας καὶ ἐντατικῆς τουριστικῆς διαφήμισεως καὶ καλλιεργείας δημοσίων σχέσεων καὶ διετέθησαν πρὸς τοῦτο πιστώσεις, χάρις εἰς τὰς ὅποιας κατέστη δυνατὴ ἡ ἀνάθεσις τοῦ δυσχεροῦ καὶ κατ' ἔξοχὴν τεχνικοῦ ἔργου τῆς τουριστικῆς προπαγάνδας εἰς ἐμπείρους ειδικούς οἴκους τῶν Η.Π.Α. καὶ τῆς Εὐρώπης. Μολονότι τὸ μεσολαβήσαν χρονικὸν διάστημα ὑπῆρξε δραχύ, ἡρχισταν ἦδη ἐκδηλούμεναι αἱ εὐεργετικαὶ συνέπειαι τῆς διαφημιστικῆς αὐτῆς προσπαθείας διὰ τοῦ ἐντεινομένου ἐνδιαφέροντος τῆς πελατείας τῶν ἀλλοδαπῶν τουριστικῶν γραφείων.

Ἄποτελεῖ θεοφαίως ἐπικίνδυνον αὐτοπάτην ἡ ἀποφις, ὅτι τὸ οίκονομικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος δύναται νὰ λυθῇ ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ τῆς τουριστικῆς ἀνάπτυξεως. Ἡ θνητὴ μας οἰκονομία ὀφείλει νὰ στηριχθῇ πρωτίστως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας, τῆς βιομηχανίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, ίδιως τοῦ ἔξαγωγικοῦ. Ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία, δηλαδὴ ἡ πρωτογενής καὶ ἡ δευτερογενής (μεταποιητική) παραγωγή, ἔξακολουθοῦν καὶ θα ἔξακολουθοῦν, πάντοτε, νὰ παρέχουν τὰ κύρια μέσα βιοπορισμοῦ, δχι μόνον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ διὰ πάσαν ἄλλην χώραν τοῦ κόσμου.

Ἐξ ἀλλοῦ, δὲν πρέπει νὰ παρορᾶται, ὅτι ἡ τουριστικὴ ζήτησις εἶναι κατ' ἔξοχὴν εὐαίσθητος καὶ ἐτοιμόρροπος καὶ δὲν δύναται κανεὶς νὰ ὑπολογίζῃ ἐπ' αὐτῆς μονίμως, διότι ἐπηρεάζεται ἀπὸ ἀσταθμήτους παράγοντας, ὡς εἶναι ἡ μόδα, ἡ διεθνῆς ειρήνη, ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ κατάστασις κλπ.

Δὲν παύει δῆμος ὁ τουρισμὸς νὰ ἀποτελῇ συμπληρωματικὴν πηγὴν εἰσοδημάτων καὶ παρουσιάζει τὸ πλεονέκτημα ἔναντι τῶν βασικῶν κλάδων παραγωγῆς καὶ ἔναντι τῆς ἔξαγωγικῆς προσπαθείας, διὰ τοῦτο πρόσδοτον καὶ ἀπορροφήτων ταχυτέρων αὐτῶν πρόσδοτον καὶ ἔξελιξιν καὶ ἀπορροφήτων ταχύτερον ἐργατικὰς δυνάμεις, ίδιας εἰς χώρας ἔνθα παρουσιάζεται ὑποστασχόλησις.

Ἐπομένως, ὁρθῶς ὑποστηρίζεται ὅτι, παραλλήλως μὲν τὴν ἄλλην παραγωγικὴν μας προσπάθειαν, ἐπιβάλλεται καὶ ἡ φροντὶς διὰ τὴν τουριστικὴν μας ἀξιοποίησιν καὶ διαμόρφωσιν, ἀφοῦ μάλιστα ἡ χώρα μας ἔχει τὸ μέγα πλεονέκτημα νὰ διαθέτῃ ἀσυγκρίτους φυσικὰς καλλονὰς καὶ ὑπέροχα τουριστικὰ μνημεῖα, ὁφειλόμενα εἰς τὴν ἐργασίαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν προγόνων μας.

Γίνεται πολλάκις σύγκρισις τῆς σημερινῆς τουριστικῆς κινήσεως τῆς Ἑλλάδος, περιοριζομένης εἰς ὀλίγας ἔκαστοντάδας χιλιάδων ἀφίξεων καὶ τῆς τουριστικῆς κινήσεως ἔκαστοι μυρίων «περιηγητῶν» ἄλλων μεσογειακῶν χωρῶν. Ἡ σύγκρισις αὐτὴ εἶναι ἀδικαιολόγητος ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων. Διότι ἡ Ἑλλὰς εἰσῆλθε μόλις πρὸ δὲλίγου εἰς τὸν διεθνῆ στίθον τῆς τουριστικῆς ἀγορᾶς καὶ μειονεκτεῖ, ὡς ἐλέχθη, δχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως γεωγραφικῆς θέσεως, ἥτοι δοπάνης ταξιδίου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως τουριστικῆς παραδόσεως εἰς τὴν συνειδήσιν τῶν ξένων λαῶν. Ἡ συνοριακὴ κίνησις μεταξὺ γειτονικῶν χωρῶν, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ μέγα μέρος τῆς ὅλης τουριστικῆς κινήσεως τῶν ἐν λόγῳ εὐρωπαϊκῶν χωρῶν, λόγω τῆς σμικρότητος τῶν ἀποστάσεων καὶ τῆς μικρᾶς ἐπομένως δοπάνης ταξιδίου, εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτος διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν ἔξαιρεστη κανεὶς τὴν παραμεθόριον κίνησιν Γιουγκοσλάβων, οἱ ὅποιοι δὲν εἶναι περιηγηταὶ καὶ ἐπομένως δὲν καταγράφονται εἰς τὰς τουριστικάς μας στατιστικάς. Βραχύταται εἰς διάνυσιν ἀποστάσεων διελεύσεις τῶν συνόρων μεταξὺ Ἰταλίας — Γαλλίας, Ἰταλίας — Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας — Ἐλβετίας μὲ ἐλαχίστην διάρκειαν διαμονῆς, π.χ. αἱ πλεισταὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς διαυγκτερεύσεως, δηλαδὴ ἀπλαῖ ἐκδρομαὶ μιᾶς ἢ ημισείας μόνον ἡμέρας, περιλαμβάνονται εἰς τὰ ἀναγνωρίσιμα τῶν ἀφίξεων. Ἐπὶ πλέον μὲ τὴν κα-

τάργησιν θεωρήσεως διαβατηρίων, ή καταμέτρησις τῶν εἰσερχομένων γίνεται κατ' εἰκασίαν, ίδια ἐπὶ τῶν διερχομένων τὰ σύνορα ἐπ' αὐτοκινήτου. Οὕτω ἀφαιρουμένων τῶν ἀπλῶν ἑκδρομέων τὰ 18 ἔκατον μύρια τῶν κατὰ τὸ 1960 ἀφίξεων περιηγητῶν εἰς Ἰταλίαν περιορίζονται εἰς τὸ ἥμισυ περίπου.

"Ἀλλαι συγκρίσεις εἶναι ἵσως περισσότερον δικαιολογημέναι, ὅπως π.χ. ἡ σύγκρισις εἰς ποσοστὰ ἑπτοσίας αὐξῆσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀφίξεων καὶ ἡ σύγκρισις εἰς διάρκειαν διαμονῆς. Οὕτως ἡ αὔξησις τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ ἀφίξεων περιηγητῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ 40.000 πρόσωπα κατὰ τὸ 1950, εἰς 400.000 τὸ 1960, εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς 1000%, δηλαδὴ ἀποτελεῖ δεκαπλασιασμόν. Ἡ αὔξησις ἀπὸ τοῦ 1957 (260.000) μέχρι τοῦ 1960 (400.000) εἶναι 54% καὶ ἡ αὔξησις μεταξὺ 1959 καὶ 1960 εἶναι περίπου 18%. Ἐπομένως ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ποσοστιαίς αὐξῆσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν γησίων περιηγητῶν δὲν ἔχομεν νὰ ζηλεύσωμεν τίποτε ἀπὸ τὰς ἄλλας τουριστικὰς χώρας. Ἐπίσης ἡ μέση διάρκεια διαμονῆς τῶν ξένων ἐν Ἑλλάδι ἀνέρχεται περίπου εἰς 8 ἡμερονύκτια, ἐνώ ἐν Ἰταλίᾳ εἰς 3 μόνον. Ἡ κατὰ ἀφικουμένην κεφαλὴν τουριστικὴ δαπάνη ἀνέρχεται εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς 160 δολλάρια ἐνώ εἰς τὴν Ἰταλίαν (ἀφαιρουμένων τῶν ἀπλῶν ἑκδρομέων) εἰς 62 δολλάρια. "Ωστε ὁ ἔρχομενος εἰς τὴν Ἑλλάδα μέσος περιηγητῆς δαπανᾷ εἰς τὴν Ἑλλάδα 2½ φοράς περισσότερα ἀπὸ δυσα δ μεταβαίνων εἰς Ἰταλίαν μέσος περιηγητῆς δαπανᾷ ἐν Ἰταλίᾳ.

Τὸ ἔξ ἀφίξεων 18 ἑκ. περιηγητῶν καὶ ἑκδρομέων ἔξωτερικοῦ εἰσπραχθὲν ἐν Ἰταλίᾳ συνάλλαγμα ἀνῆλθε τῷ 1960 εἰς 675 ἑκ. δολλάρια, ἐνώ τὸ ἔξ ἀφιχθέντων εἰς τὴν Ἑλλάδα γησίων περιηγητῶν εἰσπραχθὲν συνάλλαγμα ἀνῆλθεν εἰς 52 ἑκ. δολλ. Ἐπομένως αἱ μὲν ἀφίξεις πραγματικῶν περιηγητῶν καὶ ὅχι ἀπλῶν ἑκδρομέων εἰς τὴν Ἑλλάδα (400.000) ἀντιστοιχοῦν εἰς τὰ 4% τοῦ ἀντιστοίχου ἀριθμοῦ τῶν ἀφίξεων ἐν Ἰταλίᾳ (10 ἑκ.), αἱ δὲ εἰσπράξεις τουριστικοῦ συναλλάγματος εἰς τὴν Ἑλλάδα (52 ἑκ. δολλ.) ἀντιστοιχοῦν εἰς 7,7% τῶν εἰσπράξεων τῆς Ἰταλίας (675 ἑκ. δολλ.). Ἀπὸ τῆς τελευταίας αὐτῆς πλευρᾶς τὸ νὰ κατορθώσῃ ἡ Ἑλλὰς εἰς τόσον βραχύτατον χρονικὸν διάστημα καὶ μὲ δλα τὰ μειονεκτήματά μας ἀπὸ ἀπόψεως δαπάνης ταξιδίου κλπ. νὰ φθάσῃ περίπου τὸ ἐν δέκατον τρίτον τοῦ τουριστικοῦ συναλλαγματικοῦ εἰσοδήματος τῆς Ἰταλίας, χώρας πολλαπλασίας εἰς ἕκτασιν καὶ πληθυσμὸν καὶ προηγμένης εἰς τουριστικὸν ἔξοπλισμὸν καὶ φήμην, νομίζομεν δτι ἀποτελεῖ πράγματι κατόρθωμα.